

РОЗБУДОВА ДЕРЖАВИ І ПРАВА: ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА КОНСТИТУЦІЙНОЇ ПРАКТИКИ

БОНЯК В.О.,

кандидат юридичних наук, доцент
(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 342.6 : 351.74

МЕТОДИ КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ І ФУНКЦІОНУВАННЯ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ УКРАЇНИ: ПОНЯТТЯ, СИСТЕМА

Проаналізовано існуючі у сучасній юридичній науці підходи до методів конституційно-правового регулювання та запропоновано авторську позицію щодо методів конституційно-правового регулювання організації і функціонування правоохоронних органів

Ключові слова: конституційно-правове регулювання, методи конституційно-правового регулювання, методи конституційно-правового регулювання організації і функціонування правоохоронних органів.

Анализируются существующие в современной юридической науке подходы к методам конституционно-правового регулирования и предлагается авторская позиция относительно методов конституционно-правового регулирования организации и функционирования правоохранительных органов.

Ключевые слова: конституционно-правовое регулирование, методы конституционно-правового регулирования, методы конституционно-правового регулирования организации и функционирования правоохранительных органов.

In the article the modern legal going near the methods of the constitutional-legal adjusting is analyzed, author position in relation to the methods of the constitutional-legal adjusting of organization and functioning of law enforcement authorities is offered.

Keywords: constitutional-legal adjusting, the methods of the constitutional-legal adjusting, methods of the constitutional-legal adjusting of organization and functioning of law enforcement authorities.

Важливим завданням при з'ясуванні особливостей конституційно-правового регулювання організації і функціонування правоохоронних органів України є уточнення питання щодо методів такого регулювання. Вирішення цієї проблеми створить необхідні передумови для подальшого вдосконалення цих органів з метою наближення їх до потреб людини, суспільства та держави.

Метою статті є спроба автора запропонувати власний підхід до розуміння поняття та системи методів конституційно-правового регулювання організації і функціонування правоохоронних органів України.

Вихідною методологічною посилкою при підготовці даної статті є теза про те, що в сучасних умовах розбудови нашої держави як демократичної та правової з боку вчених спостерігається недостатня увага до пошуків нових методів конституційно-правового регулювання, в тому числі й щодо організації і функціонування правоохоронних органів.

Сучасний загальний конституційний розвиток нашої держави та утвердження конституціоналізму як необхідної складової правового життя країни все частіше вимагають звернення до конституційної теорії, яка в ідеалі повинна йти попереду конституційних норм, а не слідом за ними [1, с. 29].

Ми погоджуємося з тими науковцями, котрі зазначають, що проблема методу конституційного права або методу конституційно-правового регулювання є відносно новою як для вітчизняної, так і зарубіжної конституційно-правової науки. Власне, говорячи про категорію «метод конституційно-правового регулювання», слід взяти до уваги, що йдеться не про один метод, а про їх систему [2, с. 29].

Якщо предмет конституційного правового регулювання відповідає на питання, яке коло відносин регулюється, то метод розкриває, як врегульовуються конституційно-правові відносини.

Російський науковець С. Авакьян визначає метод галузі права як спосіб впливу на суспільні відносини, що складають предмет відповідної галузі [3, с. 56]. В цілому поділяючи такий підхід, вітчизняні науковці більш точно визначають його як *систему* способів, прийомів цілеспрямованого юридичного впливу норм конституційного права на суспільні відносини, що є предметом конституційно-правового регулювання [1, с. 36]. Однак і таке визначення не позбавлене недоліків. Вважаємо за правильне акцентувати увагу на тому, що за допомогою такого методу упорядковуються не всі відносини, а саме *найбільш важливі суспільні* відносини, що складають предмет галузі конституційного права.

Отже, метод конституційно-правового регулювання – це система способів, прийомів цілеспрямованого юридичного впливу норм конституційного права на найбільш важливі суспільні відносини, що є предметом конституційно-правового регулювання.

Конституційне право як органічна складова національної правової системи характеризується використанням загальних для всього права методів нормативних приписів: імперативного (поведінка суб'єктів –учасників таких правовідносин є суворо регламентованою) та диспозитивного (передбачає можливість обрання суб'єктами правових відносин, рівними за правовим статусом, варіанта поведінки у межах чинного законодавства).

Щодо організації і функціонування правоохоронних органів, то для регламентації їх діяльності характерним є саме владно-імперативний метод (наприклад, ч. 6 ст. 17 Конституції України закріплено, що «на території України *забороняється* створення і функціонування будь-яких збройних формувань, непередбачених законом»; п. 5. ст. 7 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» регламентовано, що підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність, *зобов'язані* здійснювати взаємодію між собою та іншими правоохоронними органами, в тому числі відповідними органами іноземних держав та міжнародних антитерористичних організацій, з метою швидкого і повного розкриття злочинів та викриття винних; у ч.1 ст. 5 Закону України «Про міліцію» визначено, що для забезпечення громадського порядку працівники міліції *зобов'язані* вживати заходів незалежно від свого підпорядкування; ч. 2 ст. 6 Закону України «Про службу безпеки України» регламентує: «Діяльність партій, рухів та інших громадських об'єднань, що мають політичні цілі, в Службі безпеки України *забороняється*» тощо).

Диспозитивний метод протилежний імперативному, він надає суб'єктам можливість вибору варіантів поведінки в межах закону. Такий метод конституційно-правового регулювання застосовується значно рідше. Наприклад, ч. 2 ст. 7 Закону України «Про міліцію» регламентує: «Для забезпечення громадського порядку на об'єктах і територіях, які мають особливе народногосподарське значення або постраждали від стихійного лиха, екологічного забруднення, катастрофи, Міністерством внутрішніх справ України з дозволу Кабінету Міністрів України *можуть створюватись* спеціальні підрозділи міліції». Статтею 9 цього ж Закону зазначено, що до виконання завдань по охороні громадського порядку, громадської безпеки і боротьбі із злочинністю в порядку, встановленому чинним законодавством, *можуть залучатись* інші працівники органів внутрішніх справ, військовослужбовці внутрішніх військ.

Водночас для всебічної характеристики конституційно-правового регулювання організації та функціонування правоохоронних органів України важливим є з'ясування не тільки загальних, але і спеціальних методів такого регулювання, роль і значення яких суттєво зростає в умовах розбудови демократичного суспільства в цілому та досліджуваних органів, зокрема.

Слід погодитись із науковими підходами тих учених, котрі вважають, що за багатьма параметрами конституційне право за своєю суттю і змістом є правом кратологічним. Такий підхід суттєво змінює уявлення про структуру і методи даної галузі права. При цьому російський науковець А. Югов виокремлює такі специфічні методи конституційно-правового регулювання: метод основоположного (сутнісного) правового регулювання; політичний (суто владно-вольовий або екстракратологічний); першоустановчий метод правового регулювання суспільних відносин; новаторський метод регламентації суспільних відносин; ме-

тод комплексного правового регулювання; універсальний метод конституційно-правового регулювання; метод макросистемного правового регулювання; метод інтерполяції; метод статусного регулювання суспільних відносин; метод конституційно-правового визначення засобів заохочення та стимулювання [4, с. 8].

Взявши даний підхід за основу, охарактеризуємо своєрідні методи конституційно-правового регулювання організації і функціонування правоохоронних органів України.

Першим із специфічних методів конституційно-правового регулювання слід виділити метод основоположного (сутнісного) правового регулювання. Його зміст полягає у тому, що, виходячи із політико-юридичної природи самої галузі, норми конституційного права України закріплюють і охороняють найголовніші принципи та фундаментальні цінності буття, а саме: визначають основи організації і функціонування публічної влади, включно і правоохоронних органів; проголошують і захищають основоположні та невід'ємні права і свободи людини й громадянина, основні складові елементи правового статусу особи; утверджують вихідні начала соціального, економічного, політичного, культурно-духовного життя суспільства. Ніяка інша галузь права, крім конституційного, не встановлює і не може встановлювати основи організації всього суспільного і державного життя. Для інших галузей права ці положення є ключовими політико-правовими принципами. Наприклад, закріплення у Конституції України ідеї народовладдя (ст. 5); верховенства права (ч. 1 ст. 8) та верховенства Конституції України й прямої дії її норм (ч. 2 та 3 ст. 8); невідчужуваності та непорушності прав людини (ст. 21).

Базуючись на даному методі, норми конституційного права визначають принципи інших галузей права і тому мають вирішальне значення для всієї національної правової системи. На об'єктивний характер методу основоположного (сутнісного) конституційно-правового регулювання вказує й те, що саме норми конституційного права, в яких безпосередньо виражена суверенна воля українського народу, визначають і фіксують універсальні та загальні принципи національної правової системи в цілому. Так, чинна Конституція України в тексті преамбули в якості таких принципів проголошує світоглядні ідеї, котрі домінують у свідомості законодавця та сприймаються суспільством. До них належать: 1) ідея народного та національного суверенітету; 2) ідея спадкоємності та наступності; 3) ідея громадянської злагоди; 4) ідея визнання загальнолюдських цінностей та прав і свобод людини; 5) ідея демократичної, соціальної, правової держави.

Основоположний, тобто переважаючий інші способи правового регулювання, характер конституційно-правового впливу на суспільні відносини особливо яскраво проявляється у його юридичному впливі на предмет регулювання, так як юридична сила конституційних норм переважає юридичну силу правових норм інших галузей права.

Отже, за допомогою основоположного (сутнісного) методу формуються та створюються конституційно-правові норми, які встановлюють загальні основні начала для всієї системи суспільних відносин у державі, включно й щодо організації і функціонування правоохоронних органів України.

Наступний метод – політичний (владно-вольовий або екстракратологічний) метод правового регулювання у галузі конституційного права найбільш яскраво відображає концепцію розуміння даного права як кратологічного [4, с. 9]. Підтвердженням такого підходу щодо конституційного права України є те, що до норм цієї галузі, яка регулює владовідносини, належить найбільший об'єм правотворчої діяльності із установа, організації і функціонування публічної влади: ніяка інша галузь правової системи України не пов'язана так тісно з публічними владовідносинами. Переважна більшість норм конституційного права, що встановлені інститутами й органами публічної влади, спрямовані на захист публічно-владних структур.

Провідне (домінуюче) значення цього методу в загальній системі способів упорядкування суспільних відносин за допомогою норм конституційного права найбільш зрозуміле з огляду на властивості даної галузі, які у найбільш концентрованому вигляді закріплені в основному джерелі галузі – Конституції України. Аналіз її змісту демонструє, що преамбула Основного Закону в якості основної домінанти проголошує ідею народовладдя. В розділі I «Загальні засади», шляхом утвердження основ конституційного ладу, закріплено ідеологію

публічної влади; в розділі II «Права, свободи та обов'язки людини і громадянина» та розділі III «Вибори. Референдум» фіксуються й гарантуються основні права й свободи учасників політичного життя на здійснення публічної влади, в тому числі й політичні права громадян; далі структура Конституції України вибудована з урахуванням принципу поділу влади, у розділах з IV по VIII урегульовані питання державної влади (розділ IV «Верховна Рада України», розділ V «Президент України», розділ VI «Кабінет Міністрів України. Інші органи виконавчої влади», розділ VII «Прокуратура», розділ VIII «Правосуддя»); розділ IX присвячений територіальному устрою України; розділ X визначає статус Автономної Республіки Крим; розділ XI присвячений місцевому самоврядуванню, а розділ XII – Конституційному Суду України. Розділ XV «Перехідні положення» є сукупністю норм, що встановлюють і закріплюють механізм переходу від однієї системи публічної влади до нової і більш досконалої, яка побудована на: визнанні людини найвищою соціальною цінністю; принципах правової державності і розподілу влади. В цілому зміст правових норм Конституції України сприймається як розгорнута і логічно вибудована юридична формула організації й функціонування публічної влади, включно і правоохоронних органів.

Специфічним методом галузі конституційного права України, що безперечно відрізняється від методів правового регулювання інших галузей права, є метод першоустановчого правового регулювання суспільних відносин. Вітчизняні науковці визначають його як метод установлення [5, с. 18; 6, с. 10]. Вважаємо, що все ж найбільш точно відображає його суть назва «першоустановчий», так як за допомогою даного методу відбувається первинне правове регулювання суспільних відносин, котре має передуючий характер щодо норм інших галузей права і, відповідно, передує галузевому правовому регулюванню, що має місце на основі норм інших галузей. Саме конституційне регулювання в силу різних причин, наприклад у результаті скасування старої конституції й прийняття нової, внесення до неї змін тощо, покликане забезпечити первинне правове регулювання суспільних відносин.

Первородний характер конституційних норм, що встановлюються шляхом застосування даного методу, витікає з двоякої природи предмету регулювання галузі конституційного права України, коли у змісті предмету існує значна група суспільних відносин, для яких норми конституційного права визначають тільки відправні принципи, а більш детально ці відносини регулюються нормами інших галузей права. Звичайно, що в цьому випадку конституційно-правове регулювання є первинним щодо інших видів галузевого правового регулювання.

Про першоустановчий метод конституційно-правового регулювання можна говорити щоразу, коли йдеться про установлення і закріплення первинних, вихідних, базових основ, принципів та напрямків розвитку суспільних відносин. Щодо принципів організації і функціонування органів державної влади та правоохоронних зокрема, то до них слід віднести принцип поділу державної влади на законодавчу, виконавчу і судову (ст.6 Конституції України); принцип верховенства права (ст.8), утвердження і забезпечення прав та свобод людини і громадянина (ст.3) та інші.

Галузі конституційного права України є характерним наступний метод – метод екстраординарного (виняткового) правового регулювання. У силу того, що в особливих та екстраординарних випадках, наприклад, у періоди глибоких перетворень чи соціальних потрясінь, коли відбувається зміна суспільно-політичного ладу, першими у процес «заспокоєння» соціальної стихії і узаконення нових народжуваних суспільних відносин вступають саме норми конституційного права. Російський учений А. Югов указує, що саме через них на стадії становлення нового суспільного ладу чи утворення нової держави формуються основи майбутньої правової системи та встановлюються фундаментальні устої суспільного і державного життя [4, с. 11].

Важливою особливістю застосування в конституційному праві України вищезазначеного методу є створення правових норм «з чистого аркушу», коли правотворчий процес відбувається на основі нових, раніше не витребуваних часом поглядів та уявлень (наприклад, щодо правоохоронних органів, то одними із перших законів незалежної держави Україна стали Закон України «Про міліцію» від 20.12.1990 р.; Закон України «Про прокуратуру» від 05.11.1991 р. та інші). Тому екстраординарне (виняткове) правове регулювання слід одночас-

но вважати ще й новаторським методом регламентації суспільних відносин.

Однією з характерних особливостей правового впливу норм конституційного права України на суспільні відносини є також те, що ряд методів, які характерні й для інших галузей права, у відповідній галузі використовуються більш інтенсивно та об'ємно. Серед таких слід насамперед виділити метод комплексного правового регулювання.

Комплексний характер конституційно-правового регулювання достатньо чітко виявляється в тому, що впорядкування суспільних відносин за допомогою норм даної галузі здійснюється комплексно з нормами інших галузей права, тим самим забезпечуючи сукупний, тобто як безпосередній, так і опосередкований вплив на предмет регулювання.

Підтвердженням практичного та постійного використання даного методу є науковий аналіз структури і змісту чинних законів про правоохоронні органи держави. Наприклад, Закон України «Про прокуратуру» визначає завдання прокурорського нагляду за додержанням законів, функції прокуратури, принципи її організації і діяльності; Митний кодекс України визначає засади організації та здійснення митної справи в Україні, регулює економічні, організаційні, правові, кадрові та соціальні аспекти діяльності митної служби України; спрямований на забезпечення захисту економічних інтересів України, створення сприятливих умов для розвитку економіки держави, захисту прав та інтересів суб'єктів підприємницької діяльності та громадян, а також забезпечення додержання законодавства України з питань митної справи.

Аналіз чинного вітчизняного законодавства не викликає сумнівів і щодо того, що в процесі конституційно-правового регулювання для впливу на суспільні відносини системно використовуються домінуючі класичні види приписів, а саме: зобов'язання, дозвіл та заборона. Також важливо зауважити, що при комплексному регулюванні органічно поєднуються і доповнюють одна одну матеріальні і процесуальні норми.

Законодавець в Україні надає перевагу комплексному правовому регулюванню суспільних відносин за допомогою норм конституційного права. Про це свідчить те, що в Основному Законі 1996 р. у порівнянні з українськими радянськими конституціями значно повніше представлені статті зі складною структурою, що складаються з частин і пунктів. Це характерно й для законів конституційного характеру («Про Кабінет міністрів України», «Про місцеве самоврядування в Україні» та інші), а Законам «Про міліцію», «Про прокуратуру» притаманний поділ на абзаци, частини.

Серед пріоритетних для галузі конституційного права способів упорядкування суспільних відносин слід визначити метод універсального правового регулювання. Галузь конституційного права, будучи центральною і провідною у вітчизняній правовій системі, виступає для інших галузей права загальною юридичною категорією й поняттям; утверджує для всієї сфери правового регулювання найбільш загальні ідеї, погляди і уявлення, що складають концептуально-теоретичну основу відповідних конституційних інститутів.

Найбільш повно та чітко універсальний метод конституційно-правового регулювання виявляється в тому, що норми даної галузі на рівні базових установок і принципів різнопланово охоплюють всі сторони й закріплюють найбільш важливі начала організації та розвитку соціальної, економічної, політичної і духовно-культурної сфер життя суспільства; визначають правові основи соціального статусу особи, суспільства і держави. Це повною мірою відбивається й на конституційно-правовому регулюванні організації та функціонування правоохоронних органів України. Водночас можливості універсального методу конституційного регулювання використовуються поки що не в повній мірі. Так, слід звернути увагу на те, що в теперішній час у нормотворчій практиці переважають такі домінанти правового мислення, котрі здебільшого мають відбиток попередження чи покарання, – зобов'язання, дозвіл та заборона (наприклад, Закон України «Про міліцію» регламентує, що працівникам міліції забороняється займатись будь-якими видами підприємницької діяльності, а так само організувати страйки або брати в них участь (ч. 8 ст. 18); ніхто не має права покласти на працівника міліції виконання обов'язків, не передбачених чинним законодавством (ч. 4 ст. 20) тощо).

Водночас у конституційному праві України не повною мірою використовується творчий потенціал права, який зводиться до ідеї заохочення і стимулювання належної і законослухняної поведінки особи чи спонукання учасників суспільного життя до позитивної та

ініціативної діяльності.

У конституційному праві України значно частіше, ніж в інших галузях права, застосовується метод макросистемного правового регулювання, завдяки якому норми конституційного права за допомогою найбільш могутніх за своїм коефіцієнтом корисної дії понять і абстракцій визначають статус і розвиток найбільш великих суспільних систем, таких як держава, виборчий корпус, статус людини і громадянина, публічна влада, система правоохоронних органів тощо.

Перевагами методу макросистемного правового регулювання є те, що: а) він дозволяє на дійсно науковому рівні піддавати правовій регламентації як структуру, так і функції системи правоохоронних органів, що є предметом регулювання, забезпечуючи тим самим ефективний і високопродуктивний кінетичний підхід до організації самого процесу правового впливу на суспільні відносини; б) гарантує цілісність організаційно-управлінської діяльності із визначення правового положення предмету правового впливу, так як відповідна група суспільних відносин розглядається як єдина система, що включає в себе ряд компонентів і елементів та об'єднуючих їх функцій, що утворюють нерозривне і структуроване ціле; в) дозволяє системно, послідовно і раціонально вирішувати завдання із формування правової основи встановлення і розвитку конкретних юридичних інститутів, оскільки володіє можливістю упорядкування зв'язків між складовими частинами системи; г) містить у собі прогностичний потенціал, надає суб'єктам правотворчості можливість конструювати перспективу майбутнього розвитку правових інститутів; д) є вихідною основою наукової організації правового регулювання (надає можливість комплексно оцінити предмет регулювання, усвідомлено використовувати закономірності розвитку системи в цілому і її складових елементів, враховувати як внутрішньо-системні відносини, так і зовнішні зв'язки відповідної системи).

На практиці зміст методу макросистемного правового регулювання знаходить своє втілення у розробці і прийнятті відповідних правових актів на основі використання оптимального об'єму інформації, котра дає всебічне наукове уявлення про стан ситуації, що склалася у конкретній області суспільних відносин; забезпечує як всебічний аналіз отриманих даних, так і максимально повне врахування фактів, які має у своєму розпорядженні законодавець.

Наприклад, при розробці нормативно-правових актів щодо правоохоронних органів до уваги береться реальний стан їх організації й функціонування та перспективи розвитку, особливості кожного правоохоронного органу, враховується специфіка їх історичного розвитку тощо. Суттєве значення при цьому має врахування тих помилок і негативних наслідків, котрі мали місце в процесі реалізації раніше прийнятих рішень.

Позитивний ефект від практичного використання методу макросистемного правового регулювання у сфері розбудови системи правоохоронних органів наглядно демонструє зміст Законів України «Про міліцію», «Про прокуратуру», «Про Службу безпеки України», Митного кодексу та інших нормативно-правових актів.

У різноманітті способів регулювання суспільних відносин шляхом конституційних норм самостійне місце займає метод інтерполяції, що дає можливість законодавцю знаходити оптимальний варіант справедливого рішення складних юридичних ситуацій, які неоднозначно розуміються та тлумачаться у суспільстві. При цьому необхідно звернути увагу на те, що норми конституційного права вирішують виключно важливе для нормального функціонування національної правової системи завдання усунення протиріч між окремими правовими актами і навіть галузями права. Для цього використовується такий правовий інститут як інститут конституційної юрисдикції. Особливо інтенсивно застосовується цей метод правового регулювання у діяльності Конституційного Суду України, який при прийнятті остаточного рішення з будь-якого питання, віднесеного до його відання, об'єктивно оцінює те чи інше правове явище з метою інтерполяції, яка необхідна для прийняття обгрунтованого рішення чи надання висновку.

Конституційний Суд України всебічно вивчає, порівнює та оцінює суміжні правові установки і уявлення, приймає рішення, виходячи і загальних правових принципів та вимог Основного Закону. Офіційне тлумачення Конституції та законів України, зокрема й тих, котрі стосуються організації і функціонування правоохоронних органів, висококваліфікована їх інтерпретація у правових позиціях Конституційного Суду України розширяє правовий

простір для нових суб'єктів права в умовах безперервного розвитку соціально-економічного і політичного життя держави. Наприклад, до таких слід віднести рішення Конституційного Суду України у справах: за конституційним поданням Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини щодо відповідності Конституції України (конституційності) абзацу восьмого пункту 5 частини першої статті 11 Закону України «Про міліцію», справа № 1-25/2010 від 29 червня 2010 р. № 17-рп/2010; за конституційним поданням 50 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) окремих положень статті 263 Кодексу України про адміністративні правопорушення та пункту 5 частини першої статті 11 Закону України «Про міліцію» (справа про строки адміністративного затримання), справа п 1-28/2011 від 11 жовтня 2011 р. п 10-рп/2011; за конституційним поданням 45 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) положення частини другої статті 16 дисциплінарного Статуту прокуратури України, затвердженого постановою Верховної Ради України «Про затвердження дисциплінарного статуту прокуратури України» (справа про дисциплінарний статут прокуратури) від 22 червня 2004 р. п 13-рп/2004 та інші.

У загальній системі спеціальних методів галузі конституційного права слід виділити метод статусного регулювання суспільних відносин. За його допомогою в Україні законодавчо закріплюється правовий статус органів державної влади, включно і правоохоронних органів, та органів місцевого самоврядування, інститутів громадянського суспільства і інших суб'єктів конституційного права. При цьому статусне регулювання забезпечує різноплановий вплив на суспільні відносини, оскільки саме поняття «статус» має багатогранний зміст. На думку А. Югова, зміст наукової категорії «статус» включає два аспекти: соціальний і правовий [4, с. 13]. Соціальний включає в себе мету створення відповідної структури (наприклад, відповідного правоохоронного органу); завдання, для вирішення яких він заснований; вказівку на соціальну роль і цінність такого органу тощо. А правовий статус – це: 1) система ознак предмету регулювання; 2) компетенція відповідного суб'єкта правовідносин, яку складають: а) права; б) обов'язки; в) сфери діяльності; г) гарантії прав та обов'язків; д) юридична відповідальність за реалізацію прав і обов'язків; е) територіальний масштаб та час дії повноважень.

Наступним специфічним методом конституційно-правового регулювання слід виділити метод заохочення і стимулювання – явище, що зустрічається у практиці українського законодавства не часто, а саме для опрацювання і застосування спеціалізованих заохочуючих норм конституційного права. Таке твердження заслуговує на увагу з огляду на те, що практично будь-який новий нормативно-правовий акт у силу того, що він позбавлений недоліків, котрі були притаманні попередньому законодавству, і являє собою правову основу для подальшого розвитку нових і прогресивних суспільних відносин, володіє властивістю стимулювати позитивні дії, закладені у задумі нового законодавчого акту, як, наприклад, Конституція України 1996 р. Однак такий потенціал заохочення позитивної активності все ж має бути конкретизованим в індивідуальних параметрах стосовно окремих суб'єктів правовідносин. І тому мобілізуючі можливості заохочувальних норм конституційного права далеко не вичерпані та й використовуються вони поки що недостатньо.

Прикладом використання цього методу у конституційному праві є звичайна практика прийняття нормативно-правових актів, які регулюють порядок встановлення державних нагород, відзначення громадян за особисті заслуги перед Україною. Наприклад, це Закон України «Про державні нагороди України», укази Президента України, що видаються відповідно до нього. Так, зазначений вище Закон визначає державні нагороди вищою формою відзначення громадян за видатні заслуги у розвитку економіки, науки, культури, соціальної сфери, захисті Вітчизни, охороні конституційних прав і свобод людини, державному будівництві та громадській діяльності, за інші заслуги перед Україною. Відповідно до даного Закону державними нагородами України є: звання Герой України; орден; медаль; відзнака «Іменна вогнепальна зброя»; почесне звання України; Державна премія України; президентська відзнака [7].

Застосування заохочувальних конституційно-правових норм спонукає учасників громадського життя, включно і працівників правоохоронних органів, до активної поведінки, надає їх діяльності більшій цілеспрямованості, розширяє межі культивування позитивної

відповідальності.

На сучасному етапі державотворення в конституційному праві України метод нормативно-правового стимулювання і заохочення поки що не отримав належного розвитку, однак вважаємо, що вже у найближчому майбутньому він матиме досить широкі перспективи свого застосування.

Отже, метод конституційно-правового регулювання – це система способів, прийомів цілеспрямованого юридичного впливу норм конституційного права на найбільш важливі суспільні відносини, що є предметом конституційно-правового регулювання.

Методи конституційно-правового регулювання організації і функціонування правоохоронних органів – це система способів, прийомів цілеспрямованого юридичного впливу норм конституційного права на систему суспільних відносин, пов'язаних із правоохоронною діяльністю.

В цілому викладене вище дозволяє стверджувати, що методи конституційно-правового регулювання організації і функціонування правоохоронних органів України являють собою єдину систему (комплекс), яка об'єднує як загальні для всього права методи нормативних приписів (імперативний та диспозитивний), так і спеціальні методи такого регулювання: метод основоположного (сутнісного) правового регулювання; політичний (суто владно-вольовий, або екстракратологічний метод); першоустановчий; новаторський метод; метод комплексного правового регулювання; універсальний метод конституційно-правового регулювання; метод макросистемного правового регулювання; інтерполяції; статусного регулювання суспільних відносин; метод конституційно-правового визначення засобів заохочення та стимулювання.

Список використаної літератури:

1. Боброва Н.А. Конституционный строй и конституционализм в России: Монография. – М., 2003.
2. Погорілко В.Ф., Федоренко В.Л. Конституційне право України. Академічний курс: Підруч.: У 2 т. / За ред. В.Ф. Погорілка. – К., 2006. – Т. 1.
3. Авак'ян С.А. Конституционное право России: Учеб. курс: В 2 т. – М., 2005. – Т. 1.
4. Югов А.А. О методах отрасли российского конституционного (картологического) права // Конституционное и муниципальное право. – 2010. – № 4. – С. 8-13.
5. Кравченко В.В. Конституційне право України: Навч. посіб. для дистанційного навчання. – 2-е вид., доп. і випр. – К., 2007.
6. Орленко В.І., Орленко В.В. Конституційне право України: Посіб. для підготов. до іспитів. – К., 2006.
7. Про державні нагороди України: Закон України від 16.03.2000 № 1549-III // ВВР. – 2000. – № 21. – Ст. 162.

Надійшла до редакції 20.06.2012

ВЕДЕРНИКОВ Ю.А.,

кандидат юридичних наук, доцент
(Університет сучасних знань, м. Київ)

УДК 340.130.53

ЗАКОНОДАВЧА ДЕФІНІЦІЯ У ПРАВОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ

Розглянуто питання багатогранності категорії «дефініція» у праві, місця і ролі законодавчої дефініції у правовому регулюванні суспільних відносин.

Ключові слова: дефініція, правова дефініція, дефініція у праві, юридична дефініція, юридична техніка, правове регулювання.

Рассматриваются вопросы многогранности категории «дефиниция» в праве, места и роли законодательной дефиниции в правовом регулировании общественных отношений.

Ключевые слова: дефиниция, правовая дефиниция, дефиниция в праве, юридическая дефиниция, юридическая техника, правовое регулирование,

The questions of versatility of category «definition» are examined in law of place and role of legislative definition in the legal regulation of public relations.

Keywords: definition, law definition, definition in law, legal definition, legal mechanism, legal regulation.

